

יוזמים ציונות

נספח א' – סגנונות מנהיגות

**** חשוב לדעת כי הקטעים נכתבו מנקודת המבט של כותביהם ואין הם מתיימרים להיות אובייקטיביים, אלא להדגים סגנונות שונים של מנהיגות.**

בנימין זאב הרצל

"מנהיג אחר לגמרי היה הרצל. לא היה כאן תואר, לא היה כאן תפקיד קבוע מראש: הציבור פשוט ציית לו, ולפיכך היה 'מנהיגם'. בלשון הרוסית יש ביטוי מתאים יותר מן המילה 'מנהיג'; בתקופות הקודמות היו קוראים ברוסיה להוגה דעות אהוב ומכובד בשם 'כובש המחשבות'. את מיכאילובסקי, למשל, סופר משנות השמונים, שלא היה שייך כלל לשום מפלגה – היו מכנים בשם זה. כזה היה הרצל, הוא 'כבש את מחשבותינו'. זו הייתה עובדה ולא משרה. במילים אחרות, זו הייתה אמת. 'מנהיגים' אמיתיים נולדים לעיתים רחוקות, ומכירים אותם לפעמים קרובות הודות לסימן זה דווקא, שאינם באים בשום תביעה 'להנהיג'. הציות להם אינו שאלה של משמעת, נשמעים להם ממש כמו שנסחפים על ידי זמרתו של זמר בעל כישרון - מפני שה'ניגון' שלו מביע את הגעגועים של עצמנו. ויש עוד סימן: אדם כהרצל, כשהוא מת, ועוברות שלושים שנה, עדיין הוא נשאר מנהיגנו". ("חדשות היום", 13.7.1934, זאב ז'בוטינסקי)

בנימין זאב הרצל, מתוך יתרונות התמימות הקדושה

"...כאשר נשבה הרצל בקסם רעיון הלאומיות היהודית, שמשמעותו יציאת אירופה של המוני יהודים והתיישבותם בארץ-ישראל, הוא הונע לכך על ידי ניסיונותיו האישיים כעיתונאי יהודי בן המעמד הבינוני בוינה של סוף המאה. עד ה'הארה', מכריו וידידיו היהודים היו מעורים בתרבות הגרמנית, אלה היו היהודים היחידים שהכיר. לכן היו לו מושגים קלושים על בני עמו, על שאיפותיהם, על האידיאלים שלהם או המגמות החברתיות והתרבותיות שלהם".

"...הרצל לא הכיר את חולשות עמו, ולא הבין כמה מסובכות הבעיות העומדות לפניו בדרך למדינה. גם כאן אפשר להשוות בינו לבין משה: משה לא חזה כי עמו יבגוד בו, כי בני-ישראל ינדדו ארבעים שנה במדבר, וכי הוא עצמו לא ייכנס אל הארץ המובטחת. אבל נפלאות דרכי ההיסטוריה, תמימותו של הרצל הייתה ליתרון גדול: בהתחשב במצבו הנואש כמעט של העם היהודי בסוף המאה ה-19, רק זר יכול היה להאמין, כשם שהרצל האמין, שהיהודים יהיו מסוגלים לקיים את חלומם – 'אם תרצו אין זו אגדה'.

"לו היה הרצל מכיר טוב יותר את עמו, את הקטנוניות, את ריב האחים, את השסעים שבתוכו, אפשר שלא היה יוצא מלכתחילה לדרך הקשה למדינה היהודית. לו הבין את חשיבותה של ארץ-ישראל לערבים, היה אולי מתייאש ולא מתחיל במאבק. אבל הוא לא ידע להעריך את כובד המשימה שלקח על עצמו, את הכאב, את הסבל ואת הקורבנות שבדרך. התמימות הקדושה של הרצל איפשרה לו להתעלם מן התנאים המאיימים בארץ-ישראל, מהמשימה הבלתי אפשרית כמעט שלקח על עצמו, וליצור מציאות דמיונית ששילהבה את ליבם של אנשים ונשים, ובסופו של דבר עיצבה מחדש את המציאות".

('עת-מול', עיתון לתולדות ארץ-ישראל ועם ישראל, יולי 1997, פרופ' אניטה שפירא)

גולדה מאיר

"...איך היה התפקוד שלה בימי המלחמה?"

"מדהים. היא היתה שקטה, לא נתנה לשום דבר לחמוק מבין הידיים שלה, כל הזמן בעניינים, מקבלת החלטות, מאשרת צעדים, שומרת על ערנות גבוהה. בפורומים קטנים הכוח שלה היה הכי משמעותי. היא כינסה ישיבות רבות ואמרה לרמטכ"ל דוד אלעזר (דדו) ולדיין לדווח לשרים בדיוק מה המצב. כולם היו שותפים, והיא המחליטה. הפרוטוקולים של הדיונים מראים עד כמה היה ברור לכולם שיש מישהי למעלה ששולטת במצב. יש בעלת בית.

"היא הופיעה בכל פורום והשרתה ביטחון מוחלט שאנחנו ננצח, והיא עשתה את זה בצורה משכנעת. אנשים הלכו אחריה. האיש הכי חזק והכי ביטחוניסט באותה תקופה, משה דיין, התגלה פתאום כשבר כלי מבחינה מנטלית, ושלוש פעמים הגיש את התפטרותו ונדחה. גולדה, לעומתו, נשארה חזקה כמו ברזל.

"אני חושב שבן-גוריון היה הראשון שבאמת הבחין באיכויותיה כשמינה אותה לשרת חוץ במקום משה שרת.

"ב-17 במאי 1948, שלושה ימים אחרי הכרזת העצמאות, בן-גוריון אמר לגולדה: 'טוסי לאמריקה, אין לנו כסף להמשך הלחימה'. התקווה היתה שתגייס חמישה מיליון דולר. היא חזרה עם 50 מיליון דולר בתוך מזוודות, בשטרות של דולר אחד וחמישה דולרים. ככה קנו נשק. זאת גולדה, אלה הכוח והמומחיות שלה. באה לאמריקה, מארגנת כנסים וסוחפת אחריה את כולם. בן-גוריון אמר אז: 'אמרו שהיתה אישה יהודייה שהשיגה את הכסף שאיפשר את הקמת המדינה'.

"...היא כונתה 'הגבר של הממשלה' ואולי היה לה נוח שחושבים שהיא גברית, אבל היא לא הייתה כזאת. בישיבות הרות הגורל שהיתה מקיימת במטבח הקטן בביתה (זה גם מקור השם 'המטבח' כפורום קבלת החלטות, שהפך מאוחר יותר ל'מטבחון'; נ.ל) היא הייתה מאכילה את הנוכחים בגפילטע פיש מעשה ידיה, בבלינצ'ס ובמרק עוף. את המתכון למרק – 'מרק גולדה' – ניתן למצוא עד היום באתרי מתכונים אמריקניים".

(מתוך "הכובשת"/נעמה לנסקי, ניוזלטר ישראל היום, 25.9.2012)

יצחק בן צבי

"משכורתו של הנשיא היתה אז 'כמשכורת של פקיד מדינה בדרג בינוני ושליש בלבד ממשכורתם של שופטי בית המשפט העליון', כפי שנכתב באתר ארכיון המדינה. ח"כ נחום לוין היה מי שהשווה בינה ובין משכורת של נהג: 'לפי התקציב מקבל הנשיא משכורת בסך 5,400 לירות והנהג שלו 7,600 לירות – כלומר גבוה בארבעים אחוזים! אני חושב שזה מגוחך במקצת'.

"בסופו של יום החליטה הוועדה – לראשונה – להתעלם מרצונו של הנשיא, ולשלש את משכורתו.

"כצפוי, הנשיא לא בירך על העלאת משכורתו. בדצמבר 1962 כתב ליו"ר הוועדה, גורי, מכתב בזה הלשון: 'מאז כניסתי לתפקיד הריני רואה בדאגה רבה את הדהירה המסחררת של רמת החיים במדינתנו כאחת הסכנות הרציניות לעצמאותנו הכלכלית שאנו כה כמהים לה. דעתי היא, כי כל עוד אנו מצווים לקיים שתי מצוות חשובות – העלאת אחים וקליטתם בארץ והגברת עצמאותנו הביטחונית, נוכח הסכנות האורבות לנו מבחוץ, אסור לנו להיגרר אחרי העלאת רמת החיים'.

קרן קימת לישראל אגף החינוך, המחלקה הפדגוגית

"הנשיא הסביר עוד כי הוא מבקש לשמש בכך דוגמה אישית. 'התנגדתי משום כך באופן עקרוני להעלאת משכורת, מתוך תקווה להראות בכך דוגמה לאחרים'. לאחר שהוועדה החליטה להעלות את משכורתו בניגוד לרצונו, הנשיא החליט להקדיש את חלקה לקרן מחקר. 'קרן מיוחדת להכשרתם של כתבי-יד היסטוריים מקוריים לדברי ימי עם ישראל וארץ ישראל לשם מחקר ופרסום', כהגדרתו.

"בן צבי שימש דוגמה לאחרים גם בחיי היום יום שלו. 'הוא היה ידוע בצניעותו ובסלידתו מרדיפה אחר התעשרות וראויותנות. מקורביו מספרים שנדרשו מאמצים לשכנעו לקנות בגד או זוג נעליים אף אם היו דרושים לו למילוי תפקידו', נכתב באתר ארכיון המדינה. בן צבי מצוטט שם כמי שאמר: 'בגדים יש לי יותר מדי ואני יכול לחלקם בין העניים. אין לי צורך בחליפות נוספות. נעלים יש לי שני זוגות והזוג השני מיותר'.

"בן צבי גם דחה את ההצעה לגור במשכן מפואר בירושלים, בטענה שראוי שבית הנשיא ישכון בצריף צנוע בשעה שעשרות אלפי ישראלים גרים במעברות, באוהלים ובפחונים. לבסוף נקבע משכנו במגרש בלב שכונת רחביה שעליו הוקם הצריף שהיה לבית הנשיא. היום הוא משמש את 'יד בן-צבי', שעוסקת במחקר ולימוד תולדות ארץ ישראל וירושלים".

בן צבי נפטר ב-1963. צניעותו השתקפה גם לאחר מותו: הוא סירב להיקבר בחלקת גדולי האומה בהר הרצל, ונטמן בחלקה רגילה בהר המנוחות. במשך השנים רחבת הקבר הצנועה גודרה ובני משפחתו טיפחו אותה.

(מתוך עיתון הארץ, יצחק בן צבי, הנשיא שהתנגד לכל העלאה במשכורתו/עופר אדרת)

מנחם בגין

"אפשר להגיד שהמלחמה על זיכרון השואה הפיחה בו חיים חדשים. בגין תפס במהירות את ההתנשאות והביטול של מפא"י ותנועת העבודה על העולים שבאו מהמזרח, בעיקר ממרוקו. הוא החל במסע לכל המעברות, עורך אסיפות ופותח כל נאום במלים 'אחיי ואחיותיי', הוא דיבר אתם על קודשי ישראל, על קדושת הארץ, דברים שיכלו להבין ולהזדהות אתם. הוא כבש את לבם. בדרך לא ברורה פנייתו לאחיי ואחיותיי התקבלה מילולית. הם הפכו להיות משפחתו האוהבת. יצחק שמיר אמר עליו לשנים 'הוא הגיע לשלטון אך ורק הודות לנאומיו... הוא היה הראשון שנאם בפני קהל שלא הכיר אותו והוא מצא מסילות לליבותיהם. זה היה מבצע אישי לחלוטין. לא היה איש בארץ שדמה לו מן הבחינה הזאת..."

"בתוך מפלגתו בגין לא רב עם איש. מבחוץ היה נראה שהמפלגה דמוקרטית וההחלטות מתקבלות בהצבעה. אך האמת הייתה שאף אחד לא הצביע נגד רצונו של בגין. הוא נתן להבין מה דעתו, למרות שהקשיב היטב גם למתנגדים ובסופו של תהליך 'דמוקרטי' הוא היה מקבל הצבעות פה אחד לעמדתו. אין ספק שבגין היה המפלגה והמפלגה הייתה בגין. עזר ויצמן שניסה להפיח בה דם חדש נאלץ אחרי איזה זמן לעזוב אותה כי 'אין בה אוויר. אי אפשר לנשום בה אלא את האוויר של בגין'."

(מתוך אתר אימגו – סיכום הביוגרפיה "מנחם בגין – דיוקנו של מנהיג"/ד"ר עופר גרוזברד)

סרטון שממחיש מעט את סגנונו המנהיגותי של בגין – איש העם, צנוע ועניו ומצד שני

כריזמטי, נואם בחדס ומלהיב את ההמון: <https://youtu.be/VNQQWAGCEivo>